

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การศึกษาได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม แต่การที่จะพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ดังกล่าวได้นั้นจำต้องอาศัยกำลังคนที่มีประสิทธิภาพ และการที่บุคคลจะมีประสิทธิภาพได้นั้นจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพดีด้วย เหตุนี้การมีสุขภาพที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับทุกคน โรงเรียนในฐานะเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในด้านการให้การศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีคุณลักษณะตามที่ประเทศชาติต้องการ จึงมีหน้าที่ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ และวิชาสุขศึกษาก็เป็นวิชาสำคัญวิชาหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพดีและการที่จะบรรลุตามจุดมุ่งหมายดังกล่าวได้นั้น "ครูสุขศึกษา" เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษา

องค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการเรียนการสอนนั้นประกอบด้วย 3 องค์ประกอบใหญ่ ๆ คือ ครู (ผู้สอน) หลักสูตร และนักเรียน (ผู้เรียน) วัตถุประสงค์สำคัญในการจัดการเรียนการสอนนั้นก็เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนหรือนักเรียนเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการเตรียมการให้พร้อมในด้านตัวครู (ผู้สอน) และหลักสูตร ซึ่งทั้งสององค์ประกอบนี้จะต้องได้รับการพัฒนาอยู่เสมอ และย่อมต้องได้รับการพัฒนาควบคู่กันไป จะเห็นได้ว่า เมื่อใดก็ตามที่มีการปรับปรุงหรือมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ครูผู้สอนจะต้องเข้ารับการอบรมเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้การนำหลักสูตรใหม่ไปใช้ให้บังเกิดสัมฤทธิ์ผล ด้วยเหตุที่ครูเป็นผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่าง ๆ แก่ผู้เรียนและเป็นบุคคลสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้โดยตรงเพื่อนำหลักสูตรนั้นไปสู่จุดมุ่งหมาย อาจกล่าวได้ว่าครูเป็นบุคคลสำคัญในฐานะเป็นผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนและความเปลี่ยนแปลงในสังคม ดังนั้น "ครู" จึงเป็นหัวใจของกระบวนการเรียนการสอน เพราะถึงแม้เราจะมีหลักสูตรที่ดีเยี่ยมแต่ครูผู้นำหลักสูตรไปใช้นั้นขาดลักษณะที่ดี เช่น ผู้สอนไม่เข้าใจจุดมุ่งหมาย แนวความคิด และเนื้อหาวิชาอย่างถ่องแท้ อีกทั้งมีบุคลิกลักษณะไม่เหมาะสมกับการเป็นครูประจำวิชานั้นก็จะไม่เอื้อให้การนำ

หลักสูตรไปใช้นั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างแน่นอน และตัวผู้เรียนเองก็จะไม่เกิดพฤติกรรมอันเป็นที่ต้องการ ด้วยเหตุนี้บุคลิกลักษณะต่าง ๆ ของครูสุขศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างมากในการชักนำและแนะนำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่เป้าหมายของการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษา และจุดมุ่งหมายของการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ดังข้อความในข้อ 6 ที่ว่า "ให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ" (กระทรวงศึกษาธิการ 2519 : 1)

เมื่อกล่าวถึงวิชาสุขศึกษา มักเป็นที่เข้าใจตรงกันว่า หมายถึง การศึกษาเพื่อสุขภาพเพื่อความเป็นอยู่อันดีของบุคคลและชุมชน ด้วยเหตุนี้ความมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดของการสอนสุขศึกษาคือ ต้องการให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งได้แก่ การมีความรู้ทางด้านสุขภาพอย่างถูกต้องซึ่งจะส่งเสริมความเข้าใจและแนวคิดในเรื่องสุขภาพก่อกำเนิดให้นักเรียนเกิดเจตคติทางด้านสุขภาพและนำไปสู่การปฏิบัติทางด้านสุขภาพอย่างเหมาะสม เป็นผลให้นักเรียนมีสุขภาพดีในที่สุด แต่การที่จะทำให้นักเรียนมีสุขภาพดีได้นั้น หน้าที่ของครูสุขศึกษามีได้จำกัดอยู่แต่เพียงการสอนสุขศึกษาเท่านั้น ครูสุขศึกษาที่กระทำหน้าที่ของครูสุขศึกษาอย่างสมบูรณ์นั้นจะต้องมีความสามารถในการจัดและดำเนินงานสุขศึกษาให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ การสอนสุขศึกษา การจัดบริการสุขภาพ และการจัดสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะซึ่งรวมเรียกว่า การจัดและดำเนินงานโปรแกรมสุขภาพในโรงเรียน (School Health Program)

สาเหตุที่กล่าวว่า การสอนสุขศึกษาเพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถทำให้เด็กมีสุขภาพที่ดีได้อย่างแท้จริง เพราะการสอนนั้นเป็นเพียงการให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีทางด้านสุขภาพ และสามารถนำความรู้นั้นไปปฏิบัติได้ในที่สุด แต่การจัดบริการสุขภาพนั้นเป็นการดำรงรักษา และปรับปรุงส่งเสริมสุขภาพและสวัสดิภาพของนักเรียนให้อยู่ในสภาพดีที่สุทธเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งอาศัยกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อสุขภาพของเด็ก ได้แก่ การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อในโรงเรียน การป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียน จัดให้มีการปฐมพยาบาลแก่ผู้ได้รับอุบัติเหตุและเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ การตรวจสุขภาพนักเรียนอย่างง่ายภายในขอบเขตของครู การจัดทำบัตรสุขภาพ และจัดให้มีการแนะนำแนวทางสุขภาพ เป็นต้น

สำหรับการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะนั้น เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสิ่งแวดล้อมหรือความเป็นอยู่ที่ถูกสุขลักษณะในโรงเรียนย่อมมีอิทธิพลต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจของเด็กอยู่เป็นอันมาก เด็กจะต้องประสบกับสิ่งแวดล้อมและสนองตอบต่อสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ถ้าโรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อมไม่ดีย่อมมีผลเสียหายเกิดขึ้นกับเด็กได้อย่างแน่นอน สถานที่ที่ควรเอาใจใส่ระวังรักษาสุขลักษณะเป็นประจำ ได้แก่ สนามและบริเวณโรงเรียน ห้องเรียน ระเบียงและบันได ห้องน้ำ อ่างล้างมือ โรงอาหาร และโรงครัว เป็นต้น ในจำนวนสิ่งแวดล้อมทั้งหมดในโรงเรียนนั้น ครูเป็นสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่สำคัญที่สุดสำหรับเด็ก (สุชาติ โสมประยูร 2525 : 35) เพราะครูเป็นสิ่งแวดล้อมทั้งทางด้านวัตถุ จิตใจ และสังคมของเด็ก และเด็กมักจะเรียนและเลียนแบบจากครูอยู่เสมอ ดังนั้นพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของครูนั้นย่อมมีอิทธิพลต่อเด็กนักเรียนเป็นอันมาก

ถ้าครูสุขศึกษาสามารถดำเนินงานโปรแกรมสุขภาพในโรงเรียนได้อย่างประสบผลสำเร็จ นอกจากจะช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ที่ถูกต้องจากครูและมีสุขภาพดีแล้ว ยังมีส่วนช่วยลดภาระของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการให้สุขศึกษาในด้านอื่น ๆ เพราะความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติทางด้านสุขภาพสามารถถ่ายทอดจากเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ได้ ด้วยเหตุนี้ครูสุขศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างมากในระบบการเรียนการสอนในโรงเรียน

ในประเทศไทยนั้น การผลิตครูสุขศึกษาในระดับปริญญาตรีได้เริ่มมีขึ้นในปี พ.ศ. 2508 ที่คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และต่อมาสถาบันการผลิตครูหลายแห่งจึงได้ผลิตครูสุขศึกษาขึ้น แต่วิชาสุขศึกษานั้นได้เริ่มขึ้นโดยบรรจุอยู่ในหลักสูตรฉบับแรกของกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2498 และได้บรรจุในหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503 ดังนั้นในระยะแรกผู้สอนวิชาสุขศึกษา คือ ครูพลศึกษา และจากการวิจัยของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมพลศึกษา (2526 : 36) ก็ยังพบว่า ครูสุขศึกษาส่วนใหญ่จบวิชาเอกพลศึกษา ซึ่งสอนทั้งวิชาพลศึกษาและสุขศึกษา ส่วนครูสุขศึกษาที่จบวิชาเอกสุขศึกษาโดยตรงนั้นยังมีอยู่เป็นจำนวนน้อย

สถาบันฝึกหัดครูในฐานะเป็นสถาบันที่จะเตรียมและฝึกฝนผู้ที่จะเป็นครูให้เข้าใจและตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของครู พร้อมทั้งให้การศึกษาอบรม เพื่อให้ครูสุขศึกษามีคุณลักษณะดังที่โรงเรียนมัธยมศึกษาต้องการ แต่เนื่องจากสถาบันแต่ละแห่งต่างก็มีปรัชญาและโครงสร้างหลักสูตรของตนเองซึ่งแตกต่างกัน ลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสุขศึกษาที่ผลิตออกมา

จึงกลายเป็นปัญหาที่ยังถกเถียงกันอยู่ในสถาบันผู้ผลิตครูเอง (สุชาติ โสมประยูร 2526 : 72) และในสถาบันผู้ใช้ครู คือ โรงเรียนทั่วไปว่า ครูสุศึกษาที่เหมาะสมนั้นควรจะมีคุณลักษณะประการใดบ้างจึงจะช่วยทำให้การสอนวิชาสุศึกษาประสบความสำเร็จ สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพของเด็กไปในทางที่พึงปรารถนาได้อย่างแท้จริง ตลอดจนสามารถดำเนินงานโครงการสุขภาพ ในโรงเรียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพของนักเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนหรืออาจารย์ใหญ่ และผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หรือ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ ในฐานะเป็นผู้ใช้ผลผลิตจากสถาบันฝึกหัดครู ย่อมทราบว่าครูลักษณะใดเหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่ครูสุศึกษา ดังนั้นผู้บริหารจึงเป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาครูสุศึกษาโดยกระตุ้น ชี้แนะแนวทางให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ใ้กำลังใจ พร้อมทั้งมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะการได้เคยทำงานปฏิบัติ การสอนมาเป็นเวลาพอสมควรจะช่วยให้เข้าใจงานสอนและทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดี อีกทั้งการมีประสบการณ์ในงานบริหารมานานนั้น ทำให้มีโอกาสพบปัญหามากและหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอนอยู่เสมอ ดังนั้นประสบการณ์อันยาวนานในการบริหารงานนั้นทำให้ผู้บริหารตระหนักได้เป็นอย่างดีว่า อะไรบ้างเป็นปัจจัยที่ช่วยเอื้ออำนวยให้สามารถจัดการเรียน การสอนได้อย่างมีคุณภาพ และรวมไปถึงลักษณะของครูที่จะทำให้การเรียนการสอนในแต่ละ วิชาบรรลุตามวัตถุประสงค์ด้วย นอกจากนั้นครูสุศึกษาในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติงานสุศึกษาใน โรงเรียนโดยตรง จากประสบการณ์ของการทำงานที่ผ่านมาย่อมพอจะประมวลความคิดได้ว่า ครูสุศึกษานั้นควรมีลักษณะเช่นไรจึงจะทำให้การสอนวิชาสุศึกษา และงานสุศึกษาใน โรงเรียนประสบผลสำเร็จ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาหาข้อมูล เกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสุศึกษาว่าควรจะมีคุณลักษณะอย่างไร ทั้งนี้เพื่อ เป็นแนวทาง ในการแก้ไขปรับปรุงให้ครูสุศึกษาที่ปฏิบัติงาน และนิสิต นักศึกษา ผู้ซึ่งจะเข้ามาสู่วิชาชีพครู สอนสุศึกษานี้ได้นำไปปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และเป็นแนวทางในการผลิตครู สุศึกษาของสถาบันผลิตครูอันจะช่วยเอื้อให้การสอนสุศึกษาประสบผลสำเร็จ บรรลุตาม วัตถุประสงค์ที่วางไว้ให้ดีขึ้น และจะนำไปสู่การทำให้ประชาชนในชาติมีสุขภาพดีได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะพึงประสงค์ของครูสุศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูสุศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับครูสุศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับลักษณะพึงประสงค์ของครูสุศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาสุศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2528
2. ลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสุศึกษาที่ศึกษาครอบคลุมลักษณะต่าง ๆ 5 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมสุขภาพ (ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพ) ด้านการสอนและการสื่อความหมาย ด้านความสามารถในการปฏิบัติงานสุศึกษาในโรงเรียน ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านบุคลิกภาพ

ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 2 กลุ่ม รู้และเข้าใจลักษณะที่พึงประสงค์ของครูสุศึกษา และแสดงความคิดเห็นโดยมีความรู้สึกนึกคิดเป็นของตนเอง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะประจำตัวซึ่งครูสุศึกษาที่ดีควรมี เพื่อปฏิบัติหน้าที่ได้โดยสมบูรณ์ อันเป็นที่ต้องการของสถาบันการศึกษา ประกอบไปด้วยลักษณะสำคัญ 5 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมสุขภาพ (ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติตนทางด้านสุขภาพ) ด้านการสอนและการสื่อความหมาย ด้านการปฏิบัติงานสุศึกษาในโรงเรียน ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านบุคลิกภาพ

ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกส่วนบุคคลที่มีต่อลักษณะของครูผู้สอนวิชาสุศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนหรืออาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วย
ผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการหรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดสอน
ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร สังกัดกองมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา
ปีการศึกษา 2528

ครูสุขศึกษา หมายถึง ผู้สอนประจำวิชาสุขศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายใน
โรงเรียนมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร สังกัดกองมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา
2528 ซึ่งอาจจะเรียนหรือไม่เรียนมาโดยตรงทางสุขศึกษาก็ได้